

Islanda între euroscepticism și integrare forțată

Abstract: *The pre-crisis Iceland would have never accepted to join the EU. Belonging to EFTA, EU single market (by the means of EEA) and Schengen Area had sufficed the Icelandic nation poised to keep their 60 year+ sovereignty. But the financial crisis melted not only the Icelandic risky banking industry, but affected also the resilience and international status of the island. Joining only the Euroland is not a feasible option, but acquiescing on the other hand to the whole Union could force the Icelandic nation into bandwagoning alongside great powers. In the end, the accession is to be decided by referendum, but the Icesave resolution with the United Kingdom and the Netherlands stands to be the Gordian knot of the whole affair. On the part of the EU as a block of a superior integration formula, the main benefit of a successful Icelandic integration could be the decisive weakening of EFTA and the implicit persuasion of the remaining Norway and Switzerland to relinquish euroscepticism and join.*

Keywords: Iceland, euroscepticism, Icesave, National financial bankruptcy, European Economic Area, EU accession

Insula Islanda prezintă un specific eurosceptic în principal de natură geopolitică, cât timp apartenența la NATO a rămas până relativ recent alegerea strategică principală la Reykjavik, *nota bene* islandezii fiind singurul stat-membru neposedând armată regulată.

Prioritizând din punct de vedere social-economic, activitățile tradițional-autarhice, islandezii țin la mare cinste victoria lor în așa-numitul „război al codului” (1975-76), prin care, cu ajutorul SUA (care aveau și încă au mare nevoie de poziția strategică a Islandei), au avut câștig de cauză în disputa cu Marea Britanie în chestiunea extinderii și valorificării zonei ex-

clusive de pescuit de la 5,7 km la 370 km de coastele proprii. Or, dacă într-o situație conflictuală cu *aliatul natural* al Washington-ului au avut câștig de cauză, dispute subsecvente cu Canada ori Norvegia, pe

aceleași teme nautico-pescărești, au fost privite de islandezi cu curaj și superioritate.

Dar criza economică globală declanșată în septembrie 2008 a lovit neașteptat de puternic economia islandeză, principalele trei bănci islandeze (Kaupthing, Landsbanki și Glitnir – datorii cumulate de aprox. 40 de miliarde de euro¹) ajungând în pragul falimentului² din cauza schemelor speculative de economii online tip Icesave promovate în principal pe piețele financiar-bancare din Marea Britanie, Olanda și Germania. Factorul agravant pentru ceea ce ur-

George Anglițoiu

Lector univ. dr. SNSPA
(3valmont@gmail.com)

mau să fie definite drept criza financiară islandeză, respectiv disputa diplomatică Icesave l-a reprezentat colapsul la 15 septembrie 2008 al companiei Lehman Brothers – numărul trei pe piața bancară americană de investiții, eveniment catastrofal care reprezintă cel mai mare faliment din istoria Statelor Unite³. Îngrijorarea ulterioară de pe piețele internaționale coroborată cu elementele speculative prealabile privind fragilitatea sistemului bancar islandez⁴ au condus la retrageri masive din partea investitorilor externi din schemele tip Icesave. În interval de trei săptămâni, cele trei bănci vor intra sub administrare de stat din partea Autorității islandeze de supervizare financiară⁵, având în vedere faptul că datoria lor depășea de peste 6 ori Produsul intern brut, riscând astfel să distrugă economia națională⁶. La momentul intrării în criză, datoria Islandei era de aproximativ 50 de miliarde de euro, din care peste 4/5 era generată de către sectorul bancar, în condițiile în care Produsul intern al Islandei pentru anul precedent fusese de circa 8,5 miliarde de euro⁷, pe un trend care înregistrase în anii precedenți creșteri constante și încurajatoare de peste 4%. Indicatorii economici indicau însă probleme sistemice, cea mai elocventă consecință fiind deprecierea accelerată a coroanei islandeze cu peste 42 % în raport cu euro în primele 9 luni ale anului 2008⁸. Rata ridicată a dobânzilor (care îi va atrage și pe investitorii externi în schemele tip Icesave) ajunsese la 15,5% (aprilie – iulie 2008)⁹ pentru a ține pasul cu o inflație de 14 procente¹⁰. Conform statisticilor, în prima jumătate a anului 2009, PIB-ul Islandei scăzuse deja cu 5,5%¹¹ comparativ cu perioada similară a anului precedent. La 26 noiembrie 2008, inflația anuală atingea pragul istoric de 17,1%, pentru ca, la 20 ianuarie 2009, prognozele economice să indice o contractare a economiei islandeze cu 9,6%¹². Conform evaluărilor Băncii Centrale Islandeze pentru anul 2009, contractarea economiei va fi finalmente mai mică (de 7,5 - 8%), șomajul ridicându-se la 8%¹³.

Consecințele politice ale prăbușirii finanțelor Islandei s-au tradus în convocarea de alegeri anticipate. Desfășurate în aprilie 2009, acestea vor marca înfrângerea principalei formațiuni politice de guvernământ din ultimele două decenii, Partidul Independenței¹⁴. Grupare politică de orientare național-conservatoare¹⁵, Partidul Independenței a avut constant pe agenda guvernamentală tema irelevanței apartenenței Islandei la Uniunea Europeană. Lămuritoare în acest sens este atitudinea premierului în exercițiu de la momentul declanșării crizei, Geir Haarde. Ministru de Externe în cabinetul premierului Halldór Ásgrímsson¹⁶ (reprezentatul Partidului centrist al Progresului¹⁷), Haarde s-a opus viziunii acestuia din urmă, de aderare a Islandei la Uniunea Europeană la orizontul anului 2015, în contextul prezumatei aderării a Danemarcei, Suediei și Marii Britanii la zona euro. Astfel, într-un discurs de la sfârșitul lui martie 2006¹⁸, Haarde infirma de o manieră categorică necesitatea aderării Islandei, rațiunea principală constituind-o ponderea pescuitului în economia islandeză¹⁹ și nevoia unei decizii suverane în acest domeniu în raport cu politica și cotele comunitare ale pescuitului decise nu la nivel interguvernamental, ci de către instituțiile Uniunii Europene. Cu aceeași ocazie, Haarde reliefa meritele suficiente ale Ariei Economice Europene, nega dependența decizională a Islandei de membrii Uniunii Europene în problemele pieței unice, ilustra virtuțile economiei islandeze, costurile prea mari ale aderării comparativ cu beneficiile, necesitatea unei monede naționale²⁰ necondiționate de fluctuațiile și întărirea preconizată a euro, creșterea economică superioară majorității statelor UE, șomajul foarte scăzut etc.

Subiectul aderării la Uniunea Europeană a reprezentat tema centrală a alegerilor generale din aprilie 2009. În căutarea unui panaceu rapid la colapsul sistemului bancar și sub presiunea demonstrațiilor zilnice de protest, clasa politică islandeză și-a reno-

vat opțiunile strategice, Uniunea Europeană devenind elixirul favorit. Singura formațiune politică euro-optimistă în mod constant, Alianța Social-Democrată²¹ (29,8%), va câștiga alegerile²² într-un parteneriat paradoxal cu Mișcarea Stângii-Verzi²³ (21,7%), o formațiune ecologistă euro-sceptică²⁴.

Dosarul aderării Islandei la Uniunea Europeană trebuie însă privit nuanțat și diferențiat²⁵. Mai precis, a inclus chestiunea necesității organizării unui referendum privind începerea negocierilor la care s-ar adăuga un al doilea plebiscit de aprobare a tratatului de aderare. Numitorul comun l-a constituit însă imperativul aderării la zona euro pentru a asigura reechilibrarea financiară a țării. Astfel, Partidul Independenței a devenit în scurt timp exponentul „nuanțelor” și al variantelor procedurale²⁶, varianta de refugiu fiind cea a adoptării monedei euro nu neapărat ca parte a integrării Islandei în Uniunea Europeană²⁷. Soluția nu era una nouă, circumstanțială, ci mai fusese abordată de o manieră exploratorie în timpul guvernelor Ásgrimsson (2004-06)²⁸ și Haarde (2007-09), în cazul ultimului, de către o comisie specială²⁹ însărcinată cu monitorizarea și evaluarea dinamicii integrării europene.

Există, desigur, state europene de mici dimensiuni (Monaco, Vatican, Andorra, San Marino, Muntenegru) care și-au proclamat unilateral euro drept monedă, dar acest lucru este înlesnit și acum de faptul că principala lor sursă economică este cea turistică. În cazul entității cu statut statal incert – Kosovo, folosirea monedei euro este alimentată de economia subterană și de programele europene de finanțare.

Speranța Islandei de a ieși din criză prin aderarea rapidă la Euroland se poate dovedi a fi una foarte problematică atâta vreme cât Islanda nu se încadrează în limitele prevăzute prin criteriile de convergență ale Pactului de Stabilitate pentru Europa³⁰. Se cuvine a fi subliniate, de asemenea, refuzurile Băncii Centrale Europene de a ceda presiunilor politice venite dinspre Polonia, Ungaria și Cehia de a le permite intrarea anticipată în zona euro ca remediu ad hoc în fața efectelor crizei mondiale declanșate în anul 2008³¹. Mai mult, zona euro se confruntă cu uriașa problemă economico-financiară a Greciei, țară membră a Euroland aflată în pragul falimentului, la care se adaugă crizele financiare ale Irlandei și Portugaliei.

Victoria stângii islandeze, prima de la proclamarea rupturii uniunii dinastice cu Danemarca și crearea republicii în anul 1944, a fost interpretată de către Johanna Sigurdardottir, lidera social-democraților și prim-ministru, drept „reglarea conturilor” națiunii islandeze cu neoliberalismul și Partidul Independenței „care au fost la putere de mult prea mult timp”³². Proclamarea obiectivului politic imediat al aderării la Uniunea Europeană și zona euro³³ apare însă în context a fi unul discutabil, cât timp construcția europeană este la origine și în evoluție o soluție neoliberal-interguvernamentală³⁴.

La o lună distanță de la alegeri, propunerea oficială de aderare la Uniunea Europeană a fost depusă la Parlament, la 25 mai 2009. Partidul Independenței a încercat o manevră suplimentară de blocaj sau de tergiversare prin inițierea unei contra-propuneri de adoptare prin referendum atât a depunerii candidaturii la Uniunea Europeană, cât și a aderării efective odată ce negocierile vor fi fost încheiate. Moțiunea Partidului Independenței va fi respinsă la 16 iulie 2009 aproape la limită (30 de voturi pentru, o abținere și 32 de voturi împotriva). Moțiunea privind aderarea imediată va fi aprobată în aceeași zi cu un scor strâns (33 de voturi pro, 2 abțineri și 28 de voturi contra)³⁵, dovadă a diferendelor existente asupra acestui subiect între cele cinci formațiuni componente ale Althingi³⁶, indiferent de apartenența sau nu la guvernare. O săptămână mai târziu³⁷, ministrul de Externe Össur Skarphéðinsson va depune în mod oficial cererea Islandei³⁸ de aderare la

Uniunea Europeană în fața președinției suedeze în exercițiu. După patru zile, Consiliul Afaceri Generale și Relații Externe reunit la Bruxelles va accepta candidatura Islandei și o va transmite spre analiză Comisiei Europene³⁹ care, în februarie 2010⁴⁰, va da undă verde începerii negocierilor. Opinia Comisiei Europene va fundamenta, de altfel, decizia finală de acordare a statutului de stat candidat pentru Islanda și de începere a negocierilor, consacrată prin Concluzia nr. 24⁴¹ a Consiliului European din 17 iunie 2010. Negocierile generice au fost început la 27 iulie 2010, la mai puțin de un an de la data depunerii candidaturii, cele efective urmând să fie derulate după finalizarea procesului de examinare a capitolelor acquis-ului comunitar din iunie 2011⁴².

Rapiditatea răspunsului comunitar reflectă atât interesul Uniunii Europene în urgentarea aderării Islandei, cât și punctele tari ale candidaturii insulei nordice, dintre care ar putea fi evidențiate cu ușurință potențialul energetic nonpoluant datorat gheizerelor sau perspectivele geopolitice îmbunătățite cu privire la dezvoltarea unei *Politici artice a Uniunii Europene*⁴³. Prin comparație, aprobarea atât cea politic-interguvernamentală, cât și cea instituțional-birocrațică, în privința candidaturilor statelor din regiunea Balcanilor de Vest (Croatia, FYROM și Muntenegru) a durat mult mai mult. Desigur, președinția suedeză a facilitat candidatura vecinilor islandezi, solidaritatea și forța de negociere scandinavă în cadrul blocului comunitar (*grație Dimensiunii nordice*) urmând a fi întărită în perspectiva aderării Islandei.

Estimările UE în privința duratei negocierilor și a datei de accedere au fost conforme cu obiectivul guvernului islandez de aderare rapidă, Islanda fiind țara care a parcurs cel mai repede în istoria integrării europene distanța de la formularea obiectivului aderării la acceptarea candidaturii și începerea negocierilor efective. Astfel, fostul comisar pentru Extindere, finlandezul Olli Rehn⁴⁴, estima pentru cotidianul britanic *The Guardian* în ianuarie 2009 că Islanda ar putea adera alături de Croatia⁴⁵, aderarea în tandem fiind preferată de către Uniunea Europeană. Chiar dacă prognozele inițiale privind anul 2011 nu au cum să fie îndeplinite, ritmul record al negocierilor (finalizabile în anul 2012) și deblocarea capitolului sensibil al cotelor de pescuit și al vânzătorii de balene (interzis de legislația comunitară) pot conduce la o dată fezabilă de aderare pentru anul 2014. Aderarea efectivă Croației a fost la rândul său estimată greșit în câteva rânduri, iar faptul că ar încheia negocierile în cursul primului semestru al anului 2011 nu ar avantaja-o neapărat în a adera cu aproximativ un an mai devreme decât Islanda.

Islanda a adoptat deja mare parte a acquis-ului comunitar odată cu crearea acordului de creare a Ariei Economice Europene (EEA) prin care țările Asociației Europene a Liberului-Schimb (EFTA) doritoare au căpătat acces la piața unică a UE. Apartenența la Spațiul Schengen este un alt facilitator al aderării, iar plecarea sa din cadrul EFTA ar putea constitui momentul în care principalele două state bogate rămase în această formulă integraționistă minimalistă, anume Norvegia și Elveția să fie determinate în a-și revizui euroscepticismul. După opinia autorului, această rațiune poate fi considerată, de altfel, adevărata miză a aderării Islandei la Uniunea Europeană, întrucât încă de la primul val de aderare, din anul 1973, EFTA a pierdut rând pe rând membrii săi importanți (începând cu Marea Britanie) în favoarea integrării superioare europene. Plecarea și succesul aderării Islandei nu ar face decât să acutizeze chestiunea relevanței și durabilității EFTA.

Candidatura Islandei nu este însă una scutită de probleme. Distingem, astfel, mai multe categorii de aspecte critice, interne și externe, care fiecare în parte riscă să blocheze procesul de aderare.

Principala problemă internă o constituie voința suverană a națiunii islandeze. Statisticile indicau pentru cei 313.000 de islandezi un PIB/locuitor foarte ridicat pentru perioada antecriză, doar Luxemburgul depășindu-i, dintre statele-membre ale Uniunii Europene. Astfel, în anul 2007⁴⁶, Islanda figura pe locul 7 din lume la indicele producției per capita (54.858 USD) și pe locul 5 mondial (40.112 USD) în funcție de indicele PIB raportat la PPP⁴⁷. Ipostaza umilitoare și sumbră a colapsului financiar a generat acțiuni de stradă ostile⁴⁸ la adresa guvernului găsit răspunzător. Soluția aderării la Uniunea Europeană a fost aproape impusă guvernului tocmai de sindicatele care se opuseseră constant integrării. Aderarea reprezenta precondiția acceptării negocierilor privind recurgerea la măsurile de austeritate financiară – ce presupuneau automat reduceri salariale și repatrierea urgentă unei cote însemnate din fondurile de pensii investite pe piețele financiare internaționale⁴⁹.

Și totuși voința islandezilor de aderare este una fluctuantă, sondajele de opinie furnizând în mod constant date contradictorii. Un element care complică o dată în plus percepția publică islandeză îl constituie cuvintele-cheie aduse în discuție: depunerea candidaturii, începerea / finalizarea negocierilor, aderare. Astfel, dacă la începutul anului 2008 sondajul⁵⁰ indica 55,1% pentru aderare și 44,9% împotriva, în luna declanșării crizei, octombrie 2009, opinia publică era de 49% la 27% pentru candidatura la UE⁵¹. Perioada campaniei electorale și a primelor momente postelectorale (martie-mai 2009) reflectă cea mai clară opțiune pentru începerea negocierilor, de peste 60% dintre respondenți. Sondajul Capacent Gallup din luna mai 2009 arăta însă un echilibru aproape perfect între islandezii pro aderare (39%) și cei contra (38,6%) pentru ca în luna iulie, exact în săptămâna deciziei istorice a Parlamentului de depunere a candidaturii, eșantionul reprezentativ de 1.273 de persoane să indice un scor defavorabil aderării – 34,7% pentru, 48,5% împotriva și 16,9 indeciși⁵². Ulterior, la un an de la alegeri și în preziua referendumului pentru legislația Icesave, aceeași firmă de sondare a opiniei publice dădea publicității un sondaj și mai eurosceptic: 24,4% (pro aderare, marjă de eroare – 3,3%), 60,0% (contra, marjă de eroare – 3,7%), 15,5% (indeciși, marjă de eroare - 2,8%)⁵³.

Un alt factor critic relativ la aderare îl reprezintă nesoluționarea disputei diplomatico-financiare Icesave, care opune Islandei doi dintre cei mai influenți decidenți din UE, Marea Britanie și Olanda. Dincolo de speța de drept comunitar în cauză, stă jocul de putere dintre cele trei state, niciunul dintre acestea nefiind dispus la solidarități gratuite, miza constituind-o suma de minim 3,8 miliarde de euro.

Deși oficial nu există nici o condiționare explicită din partea Fondului Monetar Internațional pentru soluționarea prealabilă a disputei Icesave, guvernele Marii Britanii și Olandei au amenințat constant cu blocarea acordării împrumutului vital de 2,1 miliarde de euro. În replică, Islanda a recurs la o manevră surprinzătoare, prin încercarea de a obține un împrumut de 4 miliarde de euro din Rusia⁵⁴, chiar în perioada în care Londra decidea aplicarea legislației antiteroriste împotriva Reykjavik-ului, aliatul său din cadrul NATO. Acordul de împrumut cu Rusia nu a fost finalizat, dar Islanda a dovedit prin această acțiune că are o capacitate surprinzătoare de inițiativă și negociere geostrategică.

Speța de drept comunitar este una relevantă având în vedere efortul părților implicate de a-și legitima pretențiile și acțiunile atât pe plan intern (față de proprii cetățeni), cât și la nivel interguvernamental (UE și EEA). De asemenea, trebuie reliefate problemele conexe speței, izvorâte din reglementarea insuficientă și/sau interpretată diferit la nivelul UE, respectiv cel al EEA. În esență, este vorba de blocarea conturilor a peste 300.000 de cetățeni britanici (cu depuneri totale de peste 5 miliarde de euro)⁵⁵, de 120.000 de cetățeni

olandezi (cu depuneri însumate de 1,3 miliarde de euro la o dobândă de 5,55%)⁵⁶ și de circa 30.000 de cetățeni germani (cu depuneri de peste 308 milioane de euro)⁵⁷, adică aproximativ o dată și jumătate din populația Islandei. În cazul deponenților cu mult mai puțin numeroși din Finlanda, Norvegia și Austria, a fost aplicată cu succes soluția preluării de către autoritățile naționale a activităților sucursalelor băncii emitente Kaupthing, a garantării depunerilor și a transferării acestora către alte bănci.

Relevantă pentru poziția oficială islandeză se va dovedi a fi reacția guvernatorului Băncii Centrale. Fost premier eurosceptic, Davíð Oddsson declara la data trecerii Lansbanki sub control de stat (7 octombrie 2008) într-un interviu pentru radioul național că soluția de urmat va fi aceea folosită deja de autoritățile americane în cazul Washington Mutual, adică de rambursare a doar 5-15% din depunerile clienților străini.⁵⁸ În prealabil, în cursul aceleiași zile, ministrul islandez de Finanțe Árni Mathiesen formulase o poziție similară într-un dialog telefonic cu omologul său britanic Alistair Darling, în pofida amenințărilor britanice voalate și a invocării precedentului recent al băncii Northern Rock, în cazul căreia autoritățile de la Londra garantaseră toate depunerile nediscriminatoriu⁵⁹. A doua zi, ministrul britanic de Finanțe va decide înghețarea tuturor activelor băncii Landsbanki, ale Băncii naționale islandeze și ale Islandei în genere⁶⁰ situate pe teritoriul britanic, în temeiul prevederilor Actului privind antiterorismul, criminalitatea și securitatea⁶¹ adoptat în anul 2001 după atentatele teroriste de la 11 septembrie. Precedentele decizii similare fuseseră luate de Marea Britanie doar în situații de război (ultima oară față de Argentina în timpul conflictului asupra Insulelor Malvine din anul 1982). Încadrarea speței Icesave în categoria amenințărilor privind securitatea națională poate fi analizată în plan teoretic din perspectiva dimensiunilor neconvenționale definite de Școala de la Copenhaga, dar din punct de vedere politic constituie dovada incongruenței viziunilor celor două state, cu impact direct asupra percepțiilor negative reciproce ale posibilei coabitări în spațiul comunitar. Înghețarea activelor islandeze folosind același regim juridic aplicabil proprietăților asociate terorismului, precum și amendamentul la art. 3 par. 1 (de către persoane (juridice, n.n.) considerate de Trezorerie că au inițiat sau ar putea să inițieze acțiuni în detrimentul economiei Regatului Unit sau a unei părți a acesteia)⁶² va provoca orgoliul național islandez⁶³ tocmai în perioada în care balanța strategică internă înclina pro Uniunea Europeană. Mai mult, acțiunea judiciară împotriva Islandei⁶⁴ urma să fie introdusă de același stat cu care insularii nordicii duseseră eroicele „războaie ale codului”.

Elemente agravante erau constituite de depunerea atât de către autorități locale britanice⁶⁵, cât și olandeze⁶⁶ a unor sume considerabile în depozite Icesave. Legislațiile britanică și olandeză nu includ corporațiile și instituțiile publice în schemele de compensare sub rațiunea capacității acestora de a face față riscurilor financiare mult mai bine decât persoanele fizice, de exemplu. Paradoxul normativ apare din faptul că dreptul comunitar permite compensarea unor astfel de entități, legislația islandeză nefăcând nici aceasta nici o discriminare din acest punct de vedere. Problemele interne au apărut rapid, conducerea celei mai bogate provincii olandeze, Noord-Holland (cu depozite de 80 de milioane din totalul de 200 de milioane de euro depuse de autoritățile locale)⁶⁷ fiind finalmente stopată doar prin decret regal⁶⁸ de la acțiunea de a-și recupera unilateral creanțele prin confiscarea bunurilor și a activelor băncii Landsbanki.

Reacția Islandei a fost una rapidă și abilă. Astfel, guvernul islandez va decide la 9 octombrie 2008 crearea noii bănci Landsbanki⁶⁹ care să capitalizeze activele (1.406 de miliarde coroane islandeze⁷⁰) achiziționate în mare parte prin depunerile externe și să

gestioneze datoriile către deponenții interni (618 de miliarde coroane islandeze). Vechea Lansbanki urma să păstreze în portofoliu produsul Icesave și împrumuturile externe, activele fiind însă net inferioare pasivelor (1.743 la 3.197 de miliarde coroane islandeze). Precum în cazurile Kaupthing și Glitnir, se urmărea prin reorganizarea în formula – noua, respectiv vechea bancă –, portretizarea situației excepționale în care se găsea Islanda, deci legitimarea exceptării de la obligațiile internaționale ce-i reveneau în condiții normale. În plus, atât premierul Geir Haarde, cât și guvernatorul-șef al Băncii naționale Davíð Oddsson⁷¹ vor contraataca mediatic inducând ideea că includerea Islandei pe lista terorismului global a subminat implicit credibilitatea și perspectivele de creditare internațională. Președintele Olafur Ragnar Grimsson⁷², ale cărui puteri constituționale sunt limitate, se va remarca, de asemenea, în mediul diplomatic de la Reykjavik prin acuzele aduse atât Marii Britanii, cât și vecinilor nordice membre ale Uniunii Europene – Suedia și Danemarca.

Regimul asigurării depozitelor bancare este întemeiat pe Directiva 94/19/EC⁷³, aplicabilă și în Aria Economică Europeană prin Decizia nr. 19/1994 a Comitetului Comun al EEA⁷⁴. Transpunerea acestor norme de către Islanda s-a făcut printr-un act normativ⁷⁵ adoptat de Parlamentul islandez în decembrie 1999 privind crearea schemelor de garantare a depunerilor și de compensare a investițiilor, respectiv prin Regulamentul Nr. 120/2000⁷⁶ emis de Ministerul Comerțului. Consecința instituțională a fost crearea Tryggingarsjóður⁷⁷, fondul dedicat implementării schemelor. La momentul colapsului bancar, acest fond avea disponibili doar aprox. 68-70 de milioane de euro, insuficienți pentru a acoperi chiar și solicitările minimale ale guvernelor britanic și olandez privind obligativitatea returnării primilor 20.000 de euro ai deponenților băncilor falimentare.

Fondul este finanțat cu un procent din quantumul depozitelor și spre deosebire de prevederile Directivei nu implică solidaritatea instituțiilor de credit în cazul în care fondul nu poate acoperi garanțiile financiare obligatorii⁷⁸. Argumentația juridică a guvernului islandez pune accent pe omisiunile Directivei, mai ales pe nereglementarea unei crize sistemice, ceea ce ar implica exonerarea.

Anumite poziții exprimate la nivelul statelor implicate și la cel al organizațiilor unde acestea sunt membre au alimentat divergențele. Astfel, Comitetul parlamentar comun al EEA⁷⁹ a reliefat în octombrie 2009 "lipsa de claritate" a Directivei, nevoia de armonizare și presiunile FMI asupra guvernului islandez⁸⁰. Chiar și Wouter Bos, ministrul olandez de Finanțe din perioada analizată, va avea și o poziție care mai degrabă îndreptăța atitudinea guvernului islandez atunci când afirma în cadrul unei conferințe internaționale că sistemul de garantare a depozitelor „nu fusese conceput pentru a face față unei crize sistemice, falimentului unei singure bănci”⁸¹. Pe de altă parte, Curtea de Justiție a EFTA va decide în mai 2010 că Islanda a încălcat Directiva și articolul 7 al Acordului de creare a EEA, consecința directă fiind aceea a plății garanțiilor stipulate⁸².

Celălalt element critic al speței Icesave îl constituie principiul nediscriminării din rațiuni de naționalitate originat în articolul 7 al Tratatului de la Roma⁸³ și preluat în articolul 4 al Acordului de creare a EEA⁸⁴. Conform pozițiilor oficiale britanico-olandeze, Islanda a încălcat acest principiu atunci când a garantat doar depunerile de pe teritoriul național, acolo unde în principal clienții erau persoane fizice sau juridice islandeze. Jurisprudența Curții Europene de Justiție (cazurile Carlos Garcia Avello versus Belgia⁸⁵ din anul 2003 și James Wood versus Fondul de garantare a victimelor actelor de terorism și ale altor infracțiuni⁸⁶ din anul 2008) este, sub acest aspect, interpretabilă întrucât legitimează tra-

tamentul discriminatoriu bazat pe „rațiuni obiective” și „proporțional” cu obiectivul urmărit. Guvernul islandez a putut cu ușurință invoca faptul că rațiunile obiective și scopul legitim urmărit se reflectă în localizarea specifică a sucursalelor, respectiv în salvarea sistemului bancar național.

Finalmente, Islanda a cedat presiunii concertate a blocului UE⁸⁷ și a acceptat să acopere garanțiile către guvernele britanic și olandez, în limitele Directivei⁸⁸, primind în schimb susținerea comunitară pentru împrumutul FMI (extins) de 6 miliarde de dolari. Saga Icesave era însă departe de a fi soluționată cât timp fondurile necesare lipseau, iar singura soluție o reprezenta acceptarea creditării din partea Marii Britanii (2,3 miliarde de lire sterline), a Olandei (1,3 miliarde de euro) și a Germaniei (1,1 miliarde de euro). Principalele puncte de dezacord vor viza ratele dobânzii, termenele de rambursare, formulele de debitare. Acordul atins la nivel guvernamental în iunie 2009 va fi însă amendat de Parlamentul islandez la momentul aprobării acestuia în august 2009, în sensul amânării perioadei de plată pentru 2017-2023, a convertirii rambursării în procente din PIB (max. 4%, Marea Britanie, respectiv 2%, Olanda) și a limitării garanției rambursării până cel mult în iunie 2024.⁸⁹ Refuzul categoric al guvernelor britanic și olandez va implica blocarea celei de-a doua tranșe a FMI și va forța aprobarea unui al doilea proiect legislativ în decembrie 2009⁹⁰, ce presupunea o rată a dobânzii de 5,5% și o datorie de facto pentru fiecare islandez de circa 12.000 de euro. Adoptat aproape la limită (33 la 30 de voturi), proiectul prevedea returnarea a 3,8 miliarde de euro pe durata a 14 ani. Mobilizarea populară împotriva promulgării de către președinte⁹¹ a fost remarcabilă grație utilizării platformelor de comunicare socială, petiția în cauză fiind semnată de peste 56.000 de cetățeni islandezi cu drept de vot (aprox. 23% din totalul alegătorilor)⁹². De asemenea, pe plan internațional s-a reușit suscitarea interesului popular pentru cauză, peste 4.600 de persoane semnând petiția electronică de „salvare a poporului islandez”⁹³. Presiunea populară a avut efect, președintele islandez refuzând în ianuarie 2010 promulgarea celei de-a doua legi și convocând un referendum în acest sens, organizat în martie 2010 și soldat cu un „Nu” categoric din partea electoratului (93,2 % față de doar 1,8 % pro)⁹⁴.

Atitudinea suveranistă a electoratului islandez și a cel puțin unei părți din elita politică de la Reykjavik se va fi confruntând însă în continuare cu presiunile părților interesate⁹⁵. În plus, agențiile de rating internaționale nu au reacționat favorabil, ci dimpotrivă, Fitch anunțând chiar în ziua refuzului prezidențial de semnare a legii de compensare degradarea cotațiilor internaționale ale Islandei la statut de junk⁹⁶, adică cvasi-imposibilitatea obținerii de credite.

Presiunile internaționale vor determina organizarea unui al doilea referendum, în aprilie 2011, soldat cu un eșec similar, singura deosebire reprezentând-o creșterea semnificativă a procentului celor care au votat în favoarea celui de-al treilea proiect de lege⁹⁷ privind garantarea de către statul islandez a onorării obligațiilor financiare conexe speței Icesave către creditorii prioritari Marea Britanie și Olanda (39,7 pro față de 58,9% contra)⁹⁸. În pofida asigurărilor date de banca Landsbanki că pe durata anului 2011 va achita o treime, iar în următorii ani va putea să restituie până la 90-100% din datoria externă, rezultatul negativ al ultimului referendum a radicalizat pozițiile guvernelor britanic și olandez⁹⁹. Consecința previzibilă o reprezintă transformarea diferendului într-un litigiu, pozițiile critice ale oficialilor islandezi față de rezultatul referendumului fiind un indicator clar al pesimismului acestora privind verdictul judiciar¹⁰⁰ care ar putea stabili un quantum mai mare de despăgubiri. Indiferent de maniera de soluționare a diferendului, diplomatică sau